

Ἀπὸ τὴν μίνησιν τῶν Ἰδεῶν

ΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑΙ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΜΑΣ

Τοῦ κ. ΧΡΗΣΤΟΥ Χ. ΜΑΛΕΒΙΤΣΗ

Τμηματάρχου τῆς Ε.Σ.Υ.Ε.

Οἱ ἀρχές πού διέπουν τὴν κατάστρωση ἐνὸς προγράμματος οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου καὶ τὴν σφύρευση τῆς ἐμπειρίας, ἀναθεωροῦνται καὶ μεταβάλλονται. Ἀπὸ τὴν σκοπιὰ πού μᾶς ἐνδιαφέρει στὸ παρὸν ἄρθρο, μποροῦμε νὰ σημειώσουμε τὴν ἀκόλουθη πορεία μεταβολῆς προοπτικῶν στὰ προγράμματα ἀναπτύξεως: α' στάδιο: τίθενται καθαρὰ οἰκονομικοὶ στόχοι· β' στάδιο: εἰσάγονται καὶ ἐκπαιδευτικοὶ στόχοι· γ' στάδιο: κάνουν δειλὴ ἐμφάνιση καὶ πολιτιστικοὶ στόχοι.

Στὸ «Σχέδιον Προγράμματος Οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἑλλάδος 1966-1970» τοῦ Κ.Π.Ο.Ε. σημειώνεται (σ. 6) πὼς «Ἡ κρατικὴ πολιτικὴ δέον νὰ ἀποβλέψῃ ὅπως ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος συνδυασθῇ μὲ τὴν προστασίαν τῆς πολιτιστικῆς καὶ πνευματικῆς κληρονομίας, τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου καὶ τὴν διατήρησιν τῆς ἐλληνικῆς προσωπικότητος».

Μὲ τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν ἰδεῶν καὶ τὴν πλουσιώτατη βιβλιογραφία πού φούντωσε τὰ τελευταῖα χρόνια, ἔγινε κοινὴ συνείδησις πὼς οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη χωρὶς ἀνάλογη ἐκπαίδευση τοῦ πληθυσμοῦ δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῇ. Ἀλλὰ φαίνεται πὼς ἡ ἀλυσίδα τῶν προβλημάτων δὲν σταματᾷ: ὡς ἐδῶ. Ἦδη μέσα στὸ καίμενο τοῦ Προγράμματος συναντᾷμε τὴν ἐξῆς σημαντικώτατη παρατήρησις: (σ. 187) «ἐκ τῶν 37.000 ὑπαλλήλων τοῦ διοικητικοῦ κλάδου, τὸ 40% εἶναι πτυχιούχοι Ἀνωτάτων Σχολῶν, ἐνῶ τὸ ἀντίστοιχον ποσοστὸν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ μόλις προσεγγίζει τὸ 5%». Ἐν τὸσον ὑψηλὸν μορφωτικὸν ἐπίπεδον δημοσίων ὑπαλλήλων θὰ ἔπρεπε κατὰ τεκμήριον νὰ ἐξασφαλίζῃ τὸ ἀνώτατον δυνατόν ὄριον ἀποδόσεως. Ἡ ἀνεπαρκὴς ἐν τούτοις ἐκπαίδευσις τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων (καὶ ἔννοεῖ βεβαίως τὴν οὐσιαστικὴν ἐκπαίδευσιν, διότι ἡ τυπικὴ εἶναι πολὺ ὑψηλὴ) συνεπάγεται μειωμένην ἀπόδοσιν».

Καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα μέρη τοῦ προγράμματος σημειώνονται «καὶ βασικαὶ ἀδυναμίαι τοῦ συστήματος πανεπιστημιακῆς ἐκπαίδευσως» (σ. 292). Εἶναι, ὅμως, μόνον αὐτές:

Ἀναξιοποίητον δυναμικὸν

Εἶναι πλέον σαφές, πὼς ἡ ἐν γένει κοινωνικὴ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων ἔχει ὑποστῆ μίαν «ἐμπλοχὴν», τέτοια πού νὰ μὴ μπορῇ νὰ ἀξιοποιῆ τὸ ψυχοπνευματικὸν δυναμικὸν τοῦ πληθυσμοῦ. Καὶ ἡ ὀρθολογικότης στὴν ἀξιοποίησιν τῶν φυσικῶν πόρων τοῦ οἰκονομικοῦ προγράμματος ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν παραλογισμὸν τῆς σπατάλης τοῦ ὑπάρχοντος πνευματικοῦ δυναμικοῦ.

Ὁ προγραμματισμός, βεβαίως, αὐτῆς τῆς δεύτερης «μεταβλητῆς» εἶναι προβληματικός καὶ τὰ ἀποτελέσματά του ἀβέβαια. Κι' ὥστόσο δὲν μπορούμε νὰ τὸν ἀποφύγουμε.

Ἄλλὰ ποῖο εἶναι τὸ περιεχόμενο αὐτῆς τῆς «μεταβλητῆς»; Ἦδη γίνεται παραδεκτὸ (ἔστω καὶ μὲ κάποια ἀναποφασιστικότητα) ἀπὸ τὸ πρόγραμμα, πὼς καὶ ἡ «ἐκπαίδευση» δὲν ἀρκεῖ. Οἱ Δυτικὲς χώρες ποὺ ξεκίνησαν ἕνα - δύο αἰῶνες πρὶν γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξή τους, διέπονταν ἀπὸ ἕνα ἰδιαίτερο «πνεῦμα». Αὐτὸ τὸ Zeitgeist εἶναι ποὺ γέννησε καὶ τὴν «ἐκπαίδευση» καὶ τὴν «οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη», μέσα ἀπὸ ἕνα ἄρμονικὸ σύστημα ψυχικῶν, πνευματικῶν καὶ ὀλικῶν διαπλοκῶν. Αὐτὸ «τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς», θεωροῦμε πὼς εἶναι τὸ περιβόητο *gritum mobile* τῆς οἰκονομικῆς προόδου. Καὶ λείπει ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Σὲ κανένα ἑλληνικὸ ὄργανισμὸ, πνευματικὸ ἢ οἰκονομικὸ, δὲν ὑπάρχει αὐτὸ *esprit de corps*, ποὺ παρατηρεῖ κανεὶς σαφέστατα στὶς χώρες τῆς Δύσεως. Ὁστόσο, πὼς νὰ προγραμματισθῇ ἡ δημιουργία ἐνὸς τέτοιου «θυμικοῦ συνεχοῦς», ποὺ νὰ ἐνώνῃ δημιουργικὰ ὅλα τὰ οἰκονομοῦντα ἄτομα :

Ψυχικὸς ὑποτονισμὸς

Ὁ μεγάλος ρυθμὸς τῆς ἀστικοποίησης τοῦ πληθυσμοῦ ποὺ συμβαίνει στὰ χρόνια μας, ὁ σχεδὸν βίαιος, ἐνῶ δημιουργεῖ ἕνα ἐξωτερικὸ σχῆμα ἀστικῆς ζωῆς ἀφήνει ἀμεταποίητους ἐσωτερικὰ τοὺς νεήλυδες. Διότι ὁ ἐσωτερικὸς μετασχηματισμὸς ποτὲ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ βίαια. Καὶ ἔτσι παρατηρεῖται σ' ὅλα τὰ ἑλληνικὰ ἀστικά κέντρα ἕνας ψυχικὸς ὑποτονισμὸς. Ξέρουμε πὼς τὴν ψυχικὴ τόνωση δὲν τὴν δίδει ἡ τυπικὴ ἐκπαίδευση. Ξέρουμε πὼς τὴν εξασφαλίζει ἡ ὑπαρξὴ μέσα στὸν πληθυσμὸ ἰσχυρῶν ἀποστολικῶν συνειδήσεων. Ὁστόσο, οἱ συνειδήσεις αὐτὲς εἶναι ἀστάθμητες καὶ κείνται ἔξω ἀπὸ κάθε προγραμματισμὸ. Τὸ μόνο ποὺ μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ εἶναι ἐπιτακτικὸ νὰ γίνῃ, εἶναι ἡ ἔδρυση ἐνὸς εἰδικευμένου ὄργανισμοῦ πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως. Ἀ.χ. ἕνα «Ἐργαστεῖο Πολιτισμοῦ», τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι ἀσπαστικὸν νὰ καλύψῃ μὲ πολιτιστικὰ μέσα τὸ χάσμα ποὺ ἀνοίξε μέσα στὶς ψυχὰς τοῦ πληθυσμοῦ ἢ μετάδωξῃ ἀπὸ τὸν «ἐπαρχιακὸ πολιτισμὸ» στὸν «ἀστικὸ πολιτισμὸ». Μόνον ἔτσι θὰ πάρῃ νόημα ἡ φράση τοῦ προγράμματος, ποὺ μιλάει γιὰ τὴν «ἀνάπτυξη τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου καὶ τὴν διατήρηση τῆς ἑλληνικῆς προσωπικότητος». Καὶ μιλάει τόσο ὀρθά. Γιατὶ πολιτισμὸς, χωρὶς νὰ λάβῃ τὸ σχῆμα μιᾶς συγκεκριμένης προσωπικότητος (καὶ γιὰ μᾶς : τῆς ἑλληνικῆς), δὲν μπορεῖ νὰ νοηθῇ. Κι' ὅσο δὲν μορφοποιεῖται αὐτὴ ἡ προσωπικότητα, ἡ ὁποία θὰ θέσῃ σὲ κυκλοφορίαν τὸ νέο δημιουργικὸ (καὶ ὄχι ἀνασταλτικὸ) «πνεῦμα τῆς ἐποχῆς», δὲν θὰ ἔχουμε πολιτισμὸ, ἀλλὰ ἀστικοῦ τύπου βαρβαρισμὸ. Μὲ μοιραῖες συνέπειες καὶ στὴν οἰκονομικὴ καθυστέρηση.

Τὸ συμπέρασμα ἀπὸ τὴν σύντομη ἀνάλυση ποὺ προηγήθηκε εἶναι πὼς ὁ πολιτιστικὸς προγραμματισμὸς πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀπαραίτητο τμῆμα τοῦ Οἰκονομικοῦ Προγραμματισμοῦ ὄχι γιὰ τὴν δλοκλήρωση τοῦ πολιτισμοῦ μας, ἀλλὰ γιὰ αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, στὴν τεχνικὴ τῆς ἐννοια.

Ξεκινώντας ἀπὸ αὐτὲς τίς ἀρχές, θεωροῦμε πολὺ περιωρισμένους τοὺς στόχους τοῦ προγράμματος πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως.